

OROSZORSZÁGI HELYZETKÉP AZ 1905. ÉVI FORRADALOM KÜSZÖBÉN

(Korabeli interjú Sz. J. Vitte gróffal)

Az alább következő interjút a mainz-i születésű, magyar állampolgárságot szerzett történeti érdeklődésű hirlapíró, Hugo Ganz készítette Pétervárott 1904. tavaszán, ahol – oroszországi utazásának egyik állomásaként – ezidőtájt mint a bécsi Neue Freie Presse szerkesztője, huzamosabb ideig tartózkodott. Benyomásainak leírását, valamint a különböző politikai felfogású és társadalmi helyzetű személyekkel készített, ma már kordokumentumnak tekinthető interjút – melyekből az itt közölt az egyik leginkább figyelemre méltó, – „Vor der Katastrophe. Ein Blick in's Czarenreich” címmel még ugyanazon évben Frankfurtban jelentette meg.

Mint az orosz–japán háború kirobbanását nem sokkal követően készült interjú bevezetőjéből kiderül, Hugo Ganz kínosan ügyelni kívánt arra, hogy riportalanya – tartván az esetleges megtorlástól – inkognitóját megőrizze. Hogy mégis oly biztonsággal sejthető a nyilatkozó személyében (az interjú idején egyébként némileg kegyvesztetten, mint a Miniszteri Bizottság elnöke, igazából nem túl jelentős pozícióban lévő) Szergej Juljevics Vitte, az nem elsősorban a következetes „Exelenciás Uram” megszólításból, avagy az interjúalany megjelenésére, ill. addigi munkásságára való töredékes utalásokból sejthető, hanem sokkal inkább a feltételek tartalmából, az érintett kérdések megközelítéséből és értékeléséből; abból a felvilágosodás eszmekörének racionalizmusán alapuló, a századforduló Oroszországában a polgári liberális átalakulást képviselő, s annak konkrét módozatait is megfogalmazó gondolatmenetből, amelyet az orosz történelem historiográfusai is elsődlegesen Vitte nevéhez szoktak kapcsolni, s amelyet e diplomáciai megbízatásai, s főleg azok teljesítése révén saját korában nemzetközi elismerést is kiváltó államférfi magyarul is megjelent memoárjában¹ részletesen is kifejt.

Ha csak futólag tekintjük is át ezen eloroszosodott balti német család sarjának életútját, akkor is feltűnő, hogy az, mily szorosan kapcsolódik Oroszországnak a múlt század utolsó harmadában meginduló, s különösen a századforduló táján számottevő előrehaladást felmutató tőkés átalakulási folyamatahoz. Vitte, abban az időszakban tevékenykedik előbb mint a Dél-

nyugati Vasutak vezető beosztású tisztviselője, majd igazgatója, amikor – különösen a keleteurópai régióban – a modern közlekedési rendszer alapvető ágazatává váló *vasút* a cári birodalom számára egyfelől elősegíti a „Nyugat” ipari- és élelmiszeripari alapanyagok iránti mennyiségileg megsokszorozódó igényeinek teljesítését (még ha ez nagyobb volumen mellett konzerválta is a 18. századtól mindinkább a „fejlett Nyugat” és az „elmaradott Kelet” közötti termékstruktúrát tükröző kereskedelmi kapcsolatot), másfelől, – s ez a lényegesebb – amikor a vasút, megelőzve a gazdaság többi szektorának átalakulását az ipar alapvető ágazatainak tőkés átalakulásában a multiplikátor funkcióját töltötte be. Más kelet-európai országokhoz hasonlóan (stratégiai szempontok által is vezérelve) ugyancsak a múlt század utolsó másfél évtizedében erősödik meg az a törekvés, hogy a *vasutak* állami kezelésbe vegyék, s Vitte ekkor a Pénzügyminisztérium Vasúti Igazgatóságának vezetőjeként, majd mint közlekedésügyi miniszter eredményes intézkedéseket tesz az üzemeltetés rentábilissá tétele érdekében.

Vasútfejlesztést szolgáló politikája – szerves részeként az oroszországi tőkés átalakulás serkentését szolgáló célkitűzéseinek – 1892-ben történt pénzügyminiszteri kinevezését követően leginkább azon mérhető le, hogy az 1890-ben 29 ezer km, hosszúságú oroszországi vasúthálózat a századfordulóig eltelt tíz év alatt duplájára növekedett.² Pénzügyminiszteri tevékenységének eredményeit az ország számára kedvező kereskedelmi szerződések kötésén túl, hogy a rubelt arany-alapra helyezte, egyensúlyba hozta a költségvetést és nyereségessé tette az orosz államháztartást, sőt 1903-ra, pénzügyminiszteri megbízatásának végére mintegy 380 millió rubel szabad rendelkezésű készpénztartalékot halmozott fel, amit azután pánikszerű gyorsasággal emésztett fel a hamarosan kirobbanó – az interjúban is érintett – orosz–japán háború. Gazdaságfejlesztési törekvéseiben a cári politikára befolyással bíró szlavofil eszmék képviselőinek nem csekély rosszallása ellenére is fontos szerepet szánt a külföldi tőkének. Ezt tükrözi egy II. Miklós cárnak készített emlékirata is, amelyben kifejti, hogy Oroszország „éppen a megtakarítások által felhalmozott tőkében nem elég gazdag ... Ha az országnak nincs elég saját tőkéje, de mind az állam, mind az ipar haladéktalanul rászorul erre, akkor nincs más kiút ebből a helyzetből, mint a tőkét külföldről behozni,” mivel „rendkívül elmaradt iparunk szükséges fejlesztését nem lehet másként megvalósítani, mint a külföldi tőke közvetlen közreműködésével.”³ Mindennek számottevő része volt abban, hogy az orosz gazdaságnak a századforduló időszakában megfigyelhető jelentős fellendülése idején „a nemzetgazdasági befektetések 60 %-át külföldi tőkeforrásokból biztosí-

tották”,⁴ s hogy a befektetett külföldi tőke közel 50 %-a a nehézipar alapágazataiba, a szénbányászatba és a kohászatba áramlott.⁵

Azért szántam nagyobb terjedelmet Vitte gazdaságfejlesztési törekvéseinek, mivel politikai nézetei magából az interjúból inkább megismerhetők. Ennek ellenére szükségesnek tartok e kérdésben is két megjegyzést. Az egyik, hogy amikor Vitte is tarthatatlannak ítéli II. Miklós anakronisztikus despotizmusát, akkor – mint már említett visszaemlékezéseiből kiderül – nála ez nem jelenti egyúttal magának a monarchikus berendezkedésnek a mindenáron való eltörlését, hanem inkább a II. Miklós által folytatott uralkodói gyakorlat megváltoztatását, mégpedig elődjének (a Vitte politikai tanácsait sokkal inkább követő és karrierjét egyengető) III. Sándor cárnak mondhatni „racionális egyeduralma” irányában, melynek lényege, hogy a kor és a körülmények által már elkerülhetetlen változtatásokat cári rendeletek útján meg kell valósítani, mert ezáltal elejét lehet venni a lázongásoknak illetve forradalmaknak. S bár fel- és elismeri, hogy az 1905. évi forradalmi megmozdulások gyökerei mélyebben rejtőznek azoknál a felszínes magyarázatoknál, amelyeket a korabeli vezető körökben (leginkább önmaguk megnyugtatósára) kreáltak, s mint írja „Oroszország kinőtte a jelenlegi államrend formáját és a polgári szabadság alapján felépülő jogrendre törekszik,”⁶ de mindez ugyanúgy, mint az október 17-i cári kiáltvány (amely deklarálta a „megingathatlan polgári szabadságjogokat” s ennek részeként hozzájárult, hogy „a nép által megválasztott személyek” is résztvegyenek a törvényhozás munkájában), elkerülhető lett volna ésszerű rendeletek idejekorán való megjelentetésével. Ugyanakkor tevékenységében és megnyilatkozásaiban fellelhetők olyan elemek, amiből arra lehet következtetni, hogy Vitte felismerte: a korabeli Oroszország gazdasága tőkés alapokra helyezésének, valamint a neki adekvát politikai és intézményrendszer létrehozásának előfeltétele, s egyben velejárója a jobbágyfelszabadításon túl a polgári *modernizációnak* olyan területekre való kiterjesztése is mint pl. az iskoláztatás modern alapelveken nyugvó kiszélesítése, vagy a tőkés termelés és a polgári berendezkedés által igényelt, s egyben azt kiszolgáló intézményrendszer és igazgatásszervezet korszerű formában való megteremtése, ahogy azt – történetileg sokkal kidolgozottabban – újabb elemzések megfogalmazzák.⁷

Jegyzetek

1. *Sz. J. Vitte*: Egy kegyvesztett visszaemlékezései, Bp. 1964.
2. *Berend T. Iván–Ránki György*: Közép-kelet-Európa gazdasági fejlődése a 19–20. században. 2. kiadás. Bp. 1976. 108–109.
3. *Katus László*: A kelet-európai iparosítás és az önálló tőkés fejlődés kérdéséhez. *Történelmi Szemle*, 1967. 1. sz. 30.
4. *Berend T. Iván–Ránki György*: Gazdasági elmaradottság, kiutak és kudarcok a 19. századi Európában. (Az európai periféria az ipari forradalom korában.) Bp. 1979. 87. 5. i.m. 150.
6. *Sz. J. Vitte* i.m. 410.
7. *Berend T. Iván–Ránki György*: i.m., valamint *Menyhárt Lajos*: Modernizálódás Oroszországban c. előadása a Szigetváron rendezett „Modernizálás Kelet-Európában” c. szimpoziumon.

Hugo Ganz: Egy államférfival folytattam hosszas és alapos megbeszélést az oroszországi állapotokról és a lakosság anyagi helyzetéről, személyéről azonban még a leghalványabb sejtést is kerülnöm kell, ha ígéretemhez hiven el akarom kerülni, hogy őt mint informátoromat felismerjék. A beszélgetés oly mélyreható kritikáját adta az oroszországi belső viszonyoknak, amelyet még sohasem hallottam egy, az állami adminisztrációban hosszú évtizedeket eltöltő államférfitől. Ez egy őszülő hajú és barázdált arcú ember pesszimizmussal áthatott és szenvedéllyel előadott nyilatkozata. Inkognitójának megőrzésében bízva a legnagyobb nyíltsággal beszélt. Nekem az volt a benyomásom, hogy az orosz hatalom magas beosztású tisztviselőinek csak alkalmat kell biztosítani, hogy szabadon beszélhessenek, s leírásaik alapján pánikszerű gyorsasággal látszik összeomlani mindaz, amit orosz államnak neveznek. Még az állam vezető személyiségeinek körében is mérhetetlen elkeseredés figyelhető meg. Az autokrácia még azokat az erőket is képtelen használni, melyek felett maga rendelkezik.

Sz. Vitte: Ja, a sors kegyetlenül átruházza minden számításunkat ezzel a háborúval, – kezdi választát arra a kérdésemre, hogy milyen hatása lehet a háborúnak az orosz nemzetgazdaságra.

– Senki sem sejtí, milyen katasztrófa előtt állunk ráadásul egy olyan politikának köszönhetően, amely ebben legnagyobb győzelmeit ünnepli.

H. G. – Nem paradoxon ez Exellenciás Uram?

Sz. V. – Nem, egyáltalán nem; a mi politikánk diadala a kincstár föltöltöttsége, amellyel rendelkezünk, s amely lehetővé teszi, hogy kölcsönök nélkül háborúzzunk, mobilizálva a felhalmozott tőkét. Csak elvakult ember láthatja ebben gazdaságpolitikánk utólagos igazolását, holott az diadalával ellentétben tulajdonképpen haláltusáját vívja.

H. G. – Kérem fejtse ki ezt részletesebben.

Sz. V. – A pénzügyek, illetve az államkincstár kezelése tönkretette a gazdasági életet. Csodálkozik, hogy ilyet mondok, de az ilyen rendszert is meg kell értenie. Az aranykészletek előteremtése, a költségvetési egyensúly biztosítása, a nemzet belső erőforrásaira támaszkodva objektív szükségesség. Egy elmaradott agrárország számára mindenekelőtt az a fontos, hogy stabil valuta és pénzgazdálkodás révén érje utol a fejlettebb országokat, ami az ország könnyebb hitelszerzésében térül meg és ellenállóképesebbé teszi az államot.

H. G. – És gondolja Excellenciás Uram, hogy a nemzet belső fejlődése elhanyagolható? Mintha azt mondanánk, hogy egy sportoló izomzatát a szív teherbíróképességének kárára fejleszti maximálisan.

Sz. V. – Igen, szemléletes hasonlat. Fejlesztettük ütőképességünket, miközben belsőleg meggyengültünk. Ismétlem, nem volt másképpen lehetséges, ha a természetes gazdálkodásról a pénzgazdálkodásra akartunk áttérni. Itt lenne az ideje, hogy a kapott hitelt belső megerősödésünkre fordítsuk. Ekkor jött közbe a háború, mely nemcsak felhalmozott készleteinket éli fel, de még további áldozatokra kényszerít bennünket. Mi most egy olyan ember helyzetében vagyunk, aki a hosszú futástól már alig kap levegőt, holott most kellene csak igazán, az életéért futnia, így azonban csak vereség érheti.

H. G. – Az ország nyugati részének ipari fejlődése nem erősítette meg az állam pénzügyi helyzetét?

Sz. V. – Nem, ellenkezőleg, áldozatokba került. Éppen ezért vagyunk gyógyíthatatlanok. Évi népességnövekedésünk 2 millió fő, holott egész iparunk nem tud többet foglalkoztatni mint 2 millió munkást. Nemzeti létünk egyes egyedül a mezőgazdaságon nyugszik, amely nemcsak, hogy semmit sem fejlődik, hanem évről évre növekvő mértékben hanyatlik is.

H. G. – Az iparpolitika következtében?

Sz. V. – Nem. Ne felejtse el, hogy az iparpolitika egyáltalán nem uralja a rendszert. Ha az a szellem, amelyben az iparpolitika fogant, uralkodó lenne nálunk, az a mezőgazdaságnak is jót tenne, hiszen ez a felvilágosodás szelleme. De így eltűnik a talajvíz, a parasztnak nincs trágyája, és nem ért ahhoz, hogy a föld megváltozott művelési feltételei mellett hogyan termeljen.

H. G. – És miért nem tesznek semmit azért, hogy gazdasági hozzáértésüket növeljék?

Sz. V. – Erről nem engem, hanem az urakat a mindenható rendőrségtől kellene megkérdeznie. Az a szerény véleményem, hogy az éhség sem a

testnek sem a léleknek nem hasznos, de ott, ahol emberek nagyobb hatalommal bírnak, mint mi a saját reszortunkban, úgy vélekednek, hogy a tudás minden körülmények között csak károsítja a lelket. Bizottságokat hívtunk össze, emelendő a paraszti gazdálkodás színvonalát, hogy utat építsünk, és szabályozzuk a hitelkérdéseket. Ennek mindig az lett az eredménye, hogy konfliktusok támadtak a helyi közigazgatási szervek (a zemsztvok) és a kormányzat között.

H. G. – Honnan erednek ezek a konfliktusok?

Sz. V. – A tradíciókból és a jelenlegi rendszer vezérelvéből, amit a gúzsbakötés elvének neveznék. Egy olyan közigazgatás, amely ne a parasztság elnyomását szolgálja, nálunk még elképzelhetetlen. A mi parasztságunk számára a legszükségesebbek lennének a mezőgazdasági vándortanítók. De hová jutnak nálunk az ilyenek? Egyenest Szibériába. Az intelligenciától (értelmiségtől) való félelem nálunk már mániává vált. Hiszen az intelligencia – az maga a forradalom. Csak semmi kapcsolat a liberális elemekkel. Népünk üdve – a hivatalos vélekedés szerint – az izoláltság.

H. G. – De hiszen ily módon egy meghódított országban szokás uralkodni. Itt a hatalmon lévők maguk is oroszok, hogyan marhatnak ennyire saját húsukba?

Sz. V. – A rendőrségek nem „oroszok”. Teljesen mentesek a nemzeti érzéstől, csak elnyomók, csak nyomozók, feladatuk a vizslatás. A Belügyminisztérium egy hatalmas nyomozó iroda egy hatalmas és költséges felvigyázó intézet. Haladásnak tartották, hogy a hirhedt harmadik ügyosztályt megszüntették és a Belügyminisztériumnak rendelték alá. Pedig nem a Belügyminisztérium olvasztotta magába e harmadik ügyosztályt, hanem a harmadik ügyosztály a minisztériumot. Nálunk nem igazgatnak, csupán felügyelnek, letartóztatnak és számúznak. Mit mondjak: bizottságaink becsületesen dolgoztak. Voltak nemesek, jó érzésű patrióták, akik a nemzetgazdaság fejlesztését szorgalmazó ankétokon részt-vettek. Az anyag, amit erről csak 300 példányban adtak ki, a nyilvánosság számára hozzáférhetetlen. A megbízatásunk alapján rendezett ankétok eredménye a legőszintébb és legbecsületesebb kritikusok letartóztatása volt. Ön ezt a hazafias tevékenység bátorításának tartja? Kereskedőink és a zemsztvok egyetlen kopek állami támogatás nélkül hat év alatt 136 iskolát nyitottak 4 millió rubel évi kiadással. Az ösztönös felismerése annak, hogy mi szükséges, tehát megvan, csak az kéne, hogy hagyják a társadalmat működni, és mi képesek lennénk rá, hogy – talán lassabban, de – ugyanazt a fejlődést járjuk végig, amit Németország 30 év óta nagy sikerrel valósít meg: hogy egy, az időjárástól függő agrárállam-

ból hatalmas ipari állammá fejlődjön. De Németország jogállam, mi viszont egy rendőrállam vagyunk. Németországnak van középosztálya, nekünk pedig nincs, s ennek létrejöttét minden eszközzel meg is akadályozzák. Ott a kereskedelmi iskolákat erőteljesen fejlesztik, mert a pénzügyminisztériumnak vannak alárendelve, s ahol természetszerűleg más szellem uralkodik, mint a rendőrségnél.

H. G. – Ezek után megkockáztatom a kijelentést, hogy Oroszországban a legkisebb pedagógiai vagy gazdasági kérdésről sem beszélhetünk anélkül, hogy az ne ütköznék a „magas politikába.”

Sz. V. – Teljesen igaz, amit mond. Ebből láthatja, milyen messzire mentek a dolgok. Húsz év óta feltartoztathatatlanul hanyatlunk. A nemes elveszti javait, mert nem tanul meg gazdálkodni és a jobbagyfelszabadítást még ma sem tudta kiheverni. De a föld nem az azt igénylő parasztok, hanem a kereskedők kezébe került. Az agrárproletáriátusról senki sem gondoskodik. A paraszt nem tud adót fizetni. Az éhínség évente sújt egész kormányzóságokat, mivel a parasztok – nem lévén vetőmagjuk – teljesen tönkrementek. Üres gyomorral és kóválygó fejjel kell a parasztnak a család, a község és az egész állam terhét viselnie.

H. G. – Tíz évvel ezelőtt egy angol munkában olvastam hasonlót.

Sz. V. – Ön esetleg Laninnak, „Az oroszországi állapotokról” című, a Fortnightly Rewiew-ben megjelent cikkére gondol?*

H. G. – Igen, Exellenciás Uram. De azokat én akkor túlzónak tartottam, és nem értem hogyan írhatta le oly világosan azt az áldatlan állapotot, melynek a megállapításait most Exellenciád is igazolja, anélkül, hogy azok orvoslásáról szó esne.

Sz. V. – Ki orvosolhatja?

H. G. – A cár.

Sz. V. – A cár kínai fal mögött él. Soha nem látogatta a dámák, vagy a zemsztvok üléseit, nem ismer egyetlen falvat vagy iparvárost. A Kamarilla állandó félelemben tartja őt, s oly szorosan veszi körül, hogy egy ujjnyi szélességben sem láthatja meg az eget, s különösen nem a földet. Örül, ha a miniszterek között valami konfliktus támad, mert akkor alkalma van rá, hogy legalább az igazság egy töredékét megismerje.

H. G. – És senkinek sem sikerült a dolgokat a valóságnak megfelelően feltárni előtte?

*F. B. Lanin-nak, a jelzett folyóirat 1889–1891. évfolyamaiban megjelent cikksorozatáról van szó, amely 1892-ben Londonban „Russian Characteristics” címmel, németül Drezdában 1892–1893-ban „Russische Zustände I.–II.” címmel jelent meg.

Sz. V. – Egy vallomást kell tennem Önnek. Jómagam nemrégiben kiadtam – nem a saját nevem alatt, ami bizonyos nehézséggel járt volna és gyanúsításra adott volna alkalmat, hanem névtelenül – egy röpiratot, és egy bizalmi ember révén sikerült eljuttatnom az uralkodóhoz. Nyolc napig nagy volt az öröm. A cár és a cárnő elragadtatással beszéltek arról, hogy végre lehet tudni, hogy mi a baj, és hogy miként lehet segíteni. Aztán az egész dolgot eltusolták és elfelejtették.

H. G. – De hiszen ez már patológikus.
(Vállvonogatás volt a válasz.)

H. G. – Mit kéne tenni, hogyan lehetne Exellenciád véleménye szerint segíteni az országon?

Sz. V. – Pusstán azt adni neki, amit az egész civilizált világ már megkapott. A rendőrállam felszámolása, a személyes szabadság biztosítása, a cenzúra eltörlése, a szektások – akik legjobb alattvalóink – üldözésének megszüntetése, valamint – egészen nyugodtan mondom ki a szót – egy alkotmány.

H. G. – Ezzel valóban segítenének az országon?

Sz. V. – Feltétlenül. Ezekkel a kis engedményekkel minden megrázó kódtatás elkerülhető lenne, s az intelligencia megszabadulna békjőitől. Hogy tíz év múlva mit kéne nyújtani, azt nem tudja senki.

H. G. – Van egyáltalán bármilyen kilátás ilyen engedményekre?

Sz. V. – A legkevesebb sincs. Ellenkezőleg; akire a gyanú legcsekélyebb árnyéka is vetődik, hogy nem helyesli teljes mértékben a jelenlegi politikát, morálisan bármikor megsemmisíthető.

H. G. – Mi lesz ennek a vége?

Sz. V. – A felülről jövő terror felkelti majd az alullevők terrorját, parasztlázadások, lázongások törnek ki, és – ha megerősítik is a vidéken már most is nagy számú rendőrséget – merényleteket fognak elkövetni.

H. G. – És nincs lehetőség úgy megszervezni a forradalmat, hogy ne járjon együtt értelmetlen pusztítással?

Sz. V. – Lehetetlen. Vidéki nemeseink nem junkerek, s a hatalom arra épül, hogy a parasztság és a birtokosok közötti megegyezés a szociális és intellektuális szakadék következtében ki van zárva.

H. G. – Exellenciás Uram. Emlékszem egy kiváló üzletember Stroussberg néhány szavára, aki szerint „sehol sem keletkezhet úr, ahol egyszer egy ország létezett”. Oroszországban ennek a kétségbevonására ösztönzik az embert. Azok között, akikkel alkalmam volt beszélni senki sincs, aki ne a leg-sötétebb színekkel festette volna le a jövőt. Nem lehetséges valami változás abban a végzetes politikában, mely ezt az országot vezeti? –

Sz. V. – Egy nagy és általános katasztrófa előtt nem. Amikor először kényszerültünk arra, hogy részben visszafizessük adósságainkat – s ez hamarabb megtörténhet mintsem gondoljuk – azon a napon, amikor a régi adóságokat már nem lehet az újabbakkal fizetni, mikor nem titkolhatjuk már tovább belső csődünket sem a külföld sem a cár előtt, akkor talán lépéseket tesznek majd valamilyenfajta alkotmányozó gyűlés összehívására. Korábban nem.

H. G. – Kizárt bármiféle tévedés?

Sz. V. – Luther Márton ingadozott, amíg nem látta a pápát, de tovább nem. Aki hozzám hasonlóan ismeri az államügyek intézését az utóbbi 25 évben, annak nem lehet többé kétsége. Az autokrácia alkalmatlan egy modern állam irányítására és minden történelmi tapasztalatnak ellentmondana elfogadni, hogy önkéntesen, s a legerőteljesebben kényszer nélkül megváltozna a kormányforma.

H. G. – Akkor Oroszország érdekében azt kell kívánnunk, a lehető leghamarabb következék be a katasztrófa?

Sz. V. – Ismétlem, ez talán közelebb van, mintsem gondolnánk, vagy be mernénk vallani. Ez az a remény, amellyel titokban vigasztalódunk. Közel járunk az összeomláshoz, olyanok vagyunk, mint a kemény izomzatú, de gyógyíthatatlan betegségben, szívgyengeségben szenvedő atléta. Fenntartjuk még magunkat különböző doppingszerekkel, például kölcsönökkel, melyek mint általában az ilyen szerek, csak közelebb hozzák az összeomlást. Országunk gazdag, jelentékeny természeti kincsekkel rendelkezik. De rosszul kormányozzák, s ezzel megakadályozzák, hogy kihasználjuk kincseinket. Ez lenne az első eset, hogy egy szélhámós összeroppantotta a keze közé került Herkulest? Aki megszabadít bennünket ettől a kuruzslástól, az a mi jötevőnk. Fényre és levegőre van szükségünk, s akkor ámulatba ejtjük majd a világot képességeinkkel és teljesítményeinkkel.